



ИДАРАҒ МУДИРИ—Мен коллектив раҳбарлиин төрефарыям, бу шөртлө ки, мен өмр эдим, сиз өрине өтирин.

К И Р П И

Назир



Кәлмәди



Тичарәт кулларн шакырлдын мәктәбин тәләбәләргә кәчәни һеч вахт унутмаячгалар. Ондарын бурахылыш кәчәси иди. Бир иллик тәйсәдән сонра мәктаби мөвәфәғийәтлә битирмишдиләр. Тәләбәләр өзләри һәйти байрамсагягә бәзәмишдиләр. "26-лар" адына мәдәнийәт сарайнын мүдирийәти дә, чох сағ олсун, концерт верәжәк үчүн алтмыш нәфәрлик бәдиә концерт әдлийәт дәстәси нәфәринди. Чална, охун, ойнама... Нафәси оркестр дә бир тарафдә кум-кум кумбулдайдыр. Тәләбәләр севиндирән багша бир чәтәд дә вар иди. Онлар архайын илдир ки, Азәрбайжан ССР тичарәт назирн Айдынбәвов йәддәш өзү бурахылыш кәчәсинә кәлиб мәктаби битирәләрн тәрбир эдләчәк...

Вахтын чәткәсына бахмарак саат едлийә тәйин олуанч ичләс башланмамыш. Мәктәб директору Худавердиевнын ганы чох гара иди. О үч күндүк интизардан сонра бир күн назирлә көрүшә билиш вә она леминди: "Йолдаш назир, саат еддидә ичләсә башлайырыг, мүмкүн әдиб он дәгигәйә зәһмәт чәки, тәләбәләр фәрәйләнч". Назир "Йәх" деминди. Инди Худавердиев фикрләшәди ки, дүзүр, Айдынбәвов йолдаш бир аз йовга вә табалыр, амма һечә олса чаваларын хатиринг сандырмаз, һарада олса кәлиб чыхар.

Худавердиев сәһв әдирди. Айдынбәвов йолдаш белә ерләрә кәлмәйә адог әтмәмишди. Ахы һарада көрүнүб ки, назир дуруб тәләбәләрин аягына кәлсин!

Худавердиев назирин колшиндән үмүдүнн кәсди. Саат сәккиз тамамда ичләс башлады. Әвәл мүдир өзү данышып, сонра муэдәли тәләбәләргә чыхыш әтдиләр. Онлар бир-бирләринә урак-дирик вердиләр. Худавердиев назирин әвәзиндән үр истәйә деди:

— Назирин кәлмәмәйин сәбәби одур ки... одур ки... онун иши чохдур. Вахты олмайыб...

Расми Инсәс гуртарды. Оркестр бирини оюн һавасына чәдди. Концерт башланды... конференс сәһняй чыхды:

— Консертимизин әвәлинин һәмрәсиндә бәдиә вәфәаляийәт дәрнәйинин үзвләрин ифа эдәчәкдир, "Кәлмәди".

Тәләбәләр күлүшүдләр, дал чәркәдән кининсә дили динч дурмады. — Ким кәлмәди? — Назир.

Һәйәтдә сәс-күй гонду. Мүәллимләр тәләбәләрин сәкит әтдиләр. Сәһнәдәки гүз охумага башлады.

... Уройимизин дәвәнтүссүн билмәди, билмәди.

Вәд әләди кәлчәчәйм, кәлмәди, кәлмәди.

Элә бу заман Худавердиев саатына бахып аяга галды. Охун сәсини кәсди. Худавердиев сөзә башлады.

О кәлмәди, биз кәдәрик,— деди.— Мәсәлә беләдир. Йолдаш Айдынбәвов ташшырыб ки, саат догус тамамда онун кабинетиндә олаг, вахта он дәгигә галыб, һәмни кәлиб чатарыг. Одур ки, концерт намәлу вахта гәдәр тәхирә салыныр. Кәләр артист йолдашлар чох сә олсунлар. Хош кәлидәр. Тәләбәләр исе ки чәркә дүзүлсүн, мүәллимләр башда олмаг үзрә марш, Тичарәт Назир.

Тәләбәләрдән бириси әдләди:

— Назир бир адамдыр, биз йүз нәфәрик, о бура кәлсә олмасыз?...

— Сәсини кәс, Айдынбәвов о назирлардән деди, кабинетиндән багыра чыхмаз, бизим борчумуз онун аягына кәтмәдир...



Йүздән артыг тәләбәнин сәс-күй Тичарәт Назирининн отагларындакы сәкитли позду. Худавердиев, назирин мүркүлән кәтибәсинә янашып; — Ичәридәдир? — Хәйр. — Бәс ташшырыб ки, догугзда бурада олуң.

— Өзү кәләр, данышарсынын. — Но вахт кәлчәк? — Билмирәм.

Худавердиев тәләбәләрә дәйәндә ки, назир йохдур, биз кәзләйчәйик, һаразыг башланды. — Йеһф о концертдан. — Билерсән инйә, назир бизн бура чыгартдырыб— деди бир тәләбә йолдашларынн башына йыгды.— Чүнкн киши фикр әдиб ки, мон назир ола-ола индидән тәләбәләрин аягына кәтсәм, чаванлар сиз өйрәнәр.

... Саат он тамамда Худавердиев назиринин партия тәшкиляты кәтибини тапыб деди:

Йолдаш Зәһрабәйәв, биз кадр шәбәсинин мүдирисин, бу ишә бир әнчәм чәк, тәләбәләрин янында йабиыр олдум.

Зәһрабәйәв сәфәтинин чәндиләшириб гаш-табагыны салды. Худавердиев онун үзүнә баханда ағыз ачдыгына пешман олду. Партиякомкәтибинин көзләри сәнки Худавердиевә дәйирди: "Ай гәрәш инйә мәнни янында назирин баросиндә данышып башымы чәнчәлә салырсан? Билмирәм ки, онун гөрхусундир бу бир адәм чыгырышы чыкара билмир? Бу һарадә һәлә ондан бир кәлмә ширин сөз эшиндән олмайыб?"

Бунунда белә Зәһрабәйәв Худавердиев бир тәһәр сәкитләшдирмәй чалышы.

— Чаван адамларсынын, сизә дәрхәмәк ярамасз. Бир балача дә сәбринизн басын, ахыры кәлиб чыхачаг.

— Мән тәк олайдым н дәрдим вар иди. Лап бир сутка дә көзләрдим. Элә бу көрүшүн ичәосинин алмаг үчүн үч күн, үч кәчә онун галысында боһнуму бурмушам, амма тәләбәләр дәрхәрик, йүз нәфәрдиң...

Онлар каридора чыхдылар, Зәһрабәйәв үз-көзүнү турштуду ки, тәләбәләр онун рәһбәр ишдә олдуғуну көрүб сәс-күй салмамынлар, амма она фикир верән олмады. Эләк инди Худавердиевә. О дә тәләбәләрин сәкит әдә билмәди. Тәләбәләр өзләринин узгадә олмасындан, кәчәнин кәчәминдән шикәятләширидиләр. Бир дәстә тәләбә пәнчәрәйә сәкитин концертлә ярымычг галчә "Кәлмәди" һайһысны дә догагалты охуорду.

Назир өзү зәнк әтмишиди багдан, Мүдир дә ки, салды бизн аягдан. Уройимизин дәвәнтүссүн билмәди, билмәди.

Вәд әләди кәлчәчәйм, кәлмәди, кәлмәди.

Мәһни Зәһрабәйәвүн уройини дағлады, аһ чәкиб Худавердиевә ишәрә әтди һәк, кәл дәлимә. Онлар назиринин коллективн үзү Петросян йолдашын кабинетинә кирдиләр, һәр икиси бирдән сөзә башлады.

— Петросян, әләч!

Петросян мөһлүг иди. Башыны галдырмадан чаваб верди:

— Инди ишим вар, сабаһ кәләрсиниз, бахырыг.

— Сабаһ назир, йолдаш Петросян, ушағлар дәрхәрик, биздә лап бу саат әләч әләч.

Онлар Петросяни баш салды ки, назир әһдиндә вәфа әтмайыб. Петросян дә чаваб верди ки: "Мән Айдынбәвовун иннини үстүндән туллана билмирәм, өзү чыгырыб борчунуз көзләмәкдир".

— Бәлкә назирин ядындан чыхыб, һә? Кишинин мин чур иши вар, олмазмы ки, зәнк вуруб ядына салаг?

Зәһрабәйәв илә Петросян чох көтүргәй әтдиләр, ахырдә бу гәрәра кәдидәр ки, назирин әвәзинә Петросян чыхыш әләсин, ким кимидир. Тәләбәләр данышанын фамилиясынн сорумшачагалар ки? Элә билмирәр Айдынбәвовду.

Саат он бирини ярысында тәләбәләри бөһүк бир отага топладылар. Петросян он дәгигә интг сөйләйиб онлары тәбрик әтди. Тәләбәләр әвләриндә дағлышында индикәларын үстүндә назир онларә раст кәлди. О, сәкитчә кабинетинә кәчиб ташшыды ки: "Тәз тәләбәләри кери гайтарын, онларлә сәһбәтинн вар".

Тәләбәләринн чохусу чыхыб кәтмишиди, галыда, күчәдә йалакан үстүндә оландардан отуз-гырх нәфәринн назирин кабинетинә йағдылар. Назир ишә саат кәчә кәлиб инди тәләбәләрдән үзр истәмайи белә ләзим билмәдән сөйбәгә башлады вә сөзүнүн ахырында деди ки:

— Тичарәт иншиси һәр шейдән әвәл кәрәк интизамлы олсун, унутмайын ки, интизамлы олмаг әсәс шөртдир.

... Тәләбәләр о кәчәни, Айдынбәвов йолдашын беш догигәлик интиғни вә онун сөзләринин һеч бир вахт унутмаячгалар. Интизамлы олмаг әсәс шөртдир.

Украина ЮМОРУ



(Шажилар Украина сатира журналы «Перес»дан котуралмушлар.)

Рассам А. АРУТУНИАНС

Маймаглыг вө я...



КРИТИКА (ТӨНГИД)

Не гөдөр бөрк сыхсан, о гөдөр бөрк йыхар.

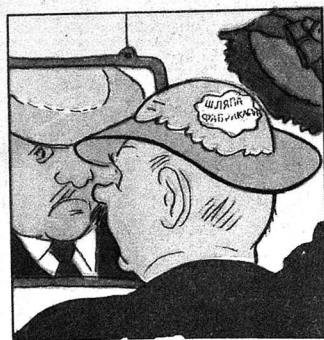


...касса габагында аловлу мөнөбөт.

Рассам В. ГЛИВЕНКО



Фабрика директору бир дефе өз фабрикиндин бурахылан мөнсулан кейфийетиле марагланды өө...



...айнанын габагында өз ишинин өксини көрдү...

Рассам Л. КАПЛАН.

Ба'зи колхозларда клуб биналарыны тойлөя өз гуш дамына чевришлар.



- Нара көдирсэн?
- Клуба.
- Не вахтдан белө медени олмусан?
- Йох, колхоз сөдри тоюглары клуба көчүрүбдүр.

ГИПНОЗ

Расан Начефгулу

Колхозлар кезин агрономлар б'эзин тардада ишлэмэк авазина бахтларынын колхоз садрынын эвинде с'иб-ч'имкде кечирилэр.

Тасаввур эдин ки, сиз сиркде айлашминисиниз. Гаршында бир нафэр гипнозун чурбаур оонлар ч'харар, козулунун гаршында о бир нафэр гипноз эдарак яттыр, салтымы ч'харар, ону мухтафил кудамли б'эрэкталр этм'эб м'эчбур эдир ва нобайт гипноз этдини адамы айылдыб шейларини өзүнэ гайтарыр.

Бу, гипноздук, н'эм да гипнозун эрэррисиз өз айленч'эли н'өвүд гайт'ар, бу чур гипноздук эларини н'э кечирсиз өз саибинэ гайт'ар, бунинде да наг-несаб гуртарыр.

Анч'аг гипнозун башга бир н'өвүд де вардыр. Бу чур гипнозла м'эшуд олан адам неч бир шей саибинэ гайтармыр, элине нэ кечсиз кун куюрта чагы удур. Гипнозун бу н'өвү илэ м'эшуд оланлардан бири М'эммэд Нагдалиевир. О, 1951-чи илде Хачмаз консерв заводунда 3-чү шебэ раисиз т'э иин олуду. Т'э иин-Т'э иин акты т'э иин элине гайтармамаш, амбардан ч'у бочка дулау х'иэр йохса ч'ыхды. Амбарын гапмысы гыфалды, янинде гаралууч, бос бу х'иэрлар хара кетди? Намы деми ки, бурода көзубаглайчылыгы эмели вар. Кечэ вахты гаралуучуну көзуну баглайыб х'иэр бочкаларыны апармышлар. Дава м'элуум олмады ки, гаралуучуну көзларини д'эсмалла баглайыблар, йохса дилини пуллаг'. Х'уасэ, х'иэрлар о кедан олду...

М'эсэз вар дейлэр: "Чаггалын ерино баггал т'элэй дүш'эр". Итэн х'иэрин пулууну сехин көйнэ раисиз г'үсейи х'эсэновдан адылар.

М'эммэд Нагдалиевни эс гипноздукуну ф'эалийлэти бундан сонра башлады. О заводда м'эваз к'этирин колхозчулары иининде эдарак ч'анкда адылар, к'этирдиклар м'эйвэнин 20 ф'эизини брак несаб эдир, натта бу 20 ф'эиз м'эйвэнин умуи ч'экисинэ да д'э х'ил этмир.

Кунларын биринде Хачмаз районуну Сталин адына колхозундан заводда 353 килограм соган к'этиримшилар, "Соган ч'урукду, ч'урукду" — д'э Нагдалиев о г'элар ч'ак-ч'емирэ салды ки, колхоз ах'ырда к'этирдийи согадан эл ч'экиди.

Б'элалик, тонларла м'эваз, т'эрв'эз ах'ыб долду Нагдалиевни ч'илбарина. Анч'аг н'эдэнсэ индийодэк заводун б'өйүклэри де Нагдалиева бир с'өз дем'өйблар. Нэ билм'эк олар, б'элкэ Нагдалиев оларды да гипноз элэйл'эб.

Нагдалиевни көзал ч'экт'элэриндан бири де одур ки, өз "ээнкин иш т'эрчурбасини" башгаларина да б'өйрэдир.

Завода 2-чи м'энтэгэ м'удир Ш'амм'эрдан алма т'эдэрүкү ч'үчүн 2700 манат пула котурбу м'энимс'эмини, сонра баш муфасили гипноз эдиди. Иш с'эхте г'эб'элар т'э иин этиншилар. М'эммэд Нагдалиев 2700 манатга алманын адындыгы, сонра исе ч'ур'эярэк, т'э иин этдийи ч'эрийдийи г'эйд олунмушду.

Дейиндийини көрө Нагдалиев Хачмаз консерв заводунда кирм'эздэн габаг Кечаллар к'эндинде совхоз м'удир ишл'эмшидир. Орда да ч'аматаны башча н'эдисиз-несабсыз гипноз оюну ач'ыдылар ишларинде. м'эишуд олмаг'а башламышдыр ки, к'элдрардан неч'эс оуну к'элэкт'элэрини устуну ача билм'эси. Анч'аг ону к'элр неч'эсине м'удирдик этм'эб г'оймамшылар. О, тутулмушду, сонра прокурору "гипноз" эдиб н'эбсден гутармыш ва индики эвэрс'эсинэ кирм'эшидир.

Ийди, оуну к'эфи көк дамагы чагар. Гылычынны дамы да к'эсир, габагы да. Пул, м'эваз, компот бир ундан с'эз кими ах'ыр оуну кениш м'эдисина. Нагдалиев негсаларина да неч'эс көрө билмир. Ч'үнки гипноз г'оймур.

Э. МАМУДОВ



БАШ АГРОНОМ—Тоюг ч'үч'эни говубу най-куй салма, бу дилсиз, агысыз б'өйваны көс ки, с'эс-с'эмири ч'ыкмысын.

СОГАН ЭЪВАЛАТЫ

Масалы инкубатор станциясынын директору Латиф хашымов 1952-чи к'элин бахаринда тохум к'эсини голтугуна вуруб, ишл'эюн огулана д'эди:

— Бала, директор кетди соган эмк'эй, с'эн де көтүр г'эзэм, өз адындан ва м'эним адымдан бир эриэз из, х'ахин элэ ки, бизи ишл'эу ч'харсын.

— Ох, масал матат атасынын өзүнэ бахды.

— Д'эйэсин баша дүшмадин?

— Йох.

— Бир ердэ ки, станциянын директору колхоз торпагында соган эмк'эй зигн'э дүшуд, дафа ордэ баш сахалам олм'эз.

— Она көрө ки, хашымов ярым нектардан чок ери шумлатдырыб тохум сапач'эк, болду соган битч'эк, 26 мешок долдуруб йук'эб'эч'эк станциянын машынына, пут'эвокасыны эзыб в'эр'эч'эк ш'оферин элине, бир колхозчу эвэсигэ де д'эуэдиб г'ойч'эк олду. Согани апарач'эк Б'эхиде колхоз базарына, килосу 3 манатдан сатыб ч'у — д'эди ми манат н'эгд пулу г'аталыб г'онч'эк ибине, м'эниэ да дилин динч отурмач'эк, инкубатор станциясы т'рестина х'эбир в'эр'эч'эм, элэйб иши Рохлячаг'лар, она хашымов башлапч'аг м'эним башында турл эмк'эй. — Ийди ганды?

— Йох. Собин д'эдийини бу солларин х'амысы исибэ с'өб'этидир.

— Сабаб н'эгд оландэ кер'эсин.

Догрудан да п'эйз к'элэн кими Волокочини солэри н'эгд олду, хашымов б'эчардийи согани сатыб өз эъвалат да т'рестэ м'элуум олду. Ондай эдиди иста д'эдиб, эзыб к'эст'арди ки, "согани сатмагына саттымаш, анч'аг пуларын х'эрл'эмш'эм машынын т'э-миринэ".

М'эрк'эздэн комиссия айрылалар, д'эвлэтин несабана коман-

дирова х'эрчи в'еридлар ва Масаланы к'эндарилар көрсунлар ки, догу д'эйн кимдир, ялан д'эйн кимдир. Комиссия йохламын нотч'эсини Бакы к'эндари, ачыб охудулар, көрдүлэр б'элкэ башда эзыл'эб "Латиф хашымов ялан даншыр. Анч'аг оргу б'эрк'эден багырыр ки, догу с'эсин к'эсин".

Т'рестэ бу г'эрар колдидар ки, хашымова йук'эбулар бир т'өйм'эт в'ерилэр ва она талшырсыллар ки, эъвалат: ярамиз ишл'эу тутуб ялан даншыма, икинч'эй г'элан ердэ т'э иинде б'огмаг'а х'ыши иш д'эйил. Волкочин с'ырма-б'огмаг'а К'ишин ичинт'э Ч'ох да о с'энин негсаларыны ачыб д'эйир, гаггыны к'эсий башында турл эмк'эй.

хашымов т'өйм'эт алгандан сонра йохлак соган эмк'эй н'эвэсиндан дүшуд, анч'аг Волокочини башына миш оюн ачды. Ата ва огул баша душудлар ки, хашымовун ч'экиндан гуртара билм'эв'эч'эч'лар. хашымов бир эмз эзыб к'эст'арди ки, Волокочин х'эр'эб элэдийн маторуну пулууну в'ерм'эинэ, 665 манат м'эзулунг'от гаггыны ала билм'эз.

Енэ м'эзл'эб узалды, енэ комиссия к'элди, енэ иши йохладдылар ва эзыл'эб: "Латиф хашымов бу д'эфэ аг ялан даншыр. Ч'үнки о, өзү матор Волокочин т'э иин в'ер'энде акт гол ч'экиб, к'эст'арди ки, матор х'эр'эбдир, ишл'эмэр".

Волокочин огулу комиссиянын г'эрарын ишл'энде севинди. Она элэ к'элди ки, кул соган эъвалаты гурт'армышдыр. Атасы д'эди: — Бала, узлаб олма, йолэ бу г'эрарлардан чок эзыл'эч'эк, т'рестдан чок эм'элэр к'эл'эч'эк, к'эст'арилэр в'ерил'эч'эн, анч'аг директору м'эним башында эл'эйини турлу б'өйүдү өз башы еклиндэ эл'эм'эсэ биздан эл ч'акм'эч'эч'кидир.

Г. М'ЭММ'ЭДИН

АТА БА ОГУЛ

Сәфәр ишдөн кәләп кими балача огулу она яхынлашып сорашуу:

— Атал Толстоюн һансы әсәрлери вар?
Сәфәр гаш-габагыны туршуду чаба берди:

— Керүрсән атан йоргун эвә кәлиб, гой бир нәфасини алысн...
Сонра үзүңү арвалдына чевириб деди:

— Бу ушагы дүзкүн тәрбийә эләнәт!..
Сәфәр палтарыны дәйишди, әл-үзүңү юуб стол далында отурагар чөрөк емәйә башлады.

Бирдөн огулу Әдилдин суалы онун ядына дүшдү, о ея-ея дүшүңмәйә башлады:

«кәрәсин Толстоюн һансы әсәрлери вар?» Тәрс кими һа фикрләшдисе бирчә әсәр ады да ядына дүшмәди. Бәлкә бу Толстоюн һеч әсәри? Бәлкә һеч Толстой олмайт!»

«Июх, бу ады Сәфәр эшиди, һарадаса эшидиб... Кечән ил ишляды иларәдә онун буна бәнзәр фамилиясы олан бир ишчиси дә варды.

Сәфәр чөрәйи һеч еднини билмәди. Фикр ичиндә яага галханда Әдил ена она яхынлашды.

— Атал Бәс демәдән ахы, Толстоюн һансы әсәри вар?

Сәфәр Әдилдин әл чәкмәйәчәйини көрүб ирсиш-һирси она бахагар деди:

«Эвә верилан ташпырыгы ушаг өзү һазырлар, мән дедим, сән дә кәлиб мүдәли чәвә бердин, беш алдын, ондан нә чыксын?»

— Атал Бәс һәмшә мәнә демирдин ки, нәйи билмәсән мәнән сору?»

— Лап балача оландә йәрдирин... Инди даһа бөйүксән, китаблары ахтар, өзүн тап...

— Бизим эвдә Толстоюн китабы вар?
Сәфәр енә нә чаваб верәчәйини билмәди.

«Июх» десе бирдән Әдил ахтарыб талар, онда нә чаваб верәр. «Вар» десе онда Әдил дөяңәк ки, «тап вер мәнә». Олур ки, енә өзүңү ирсиш кәстәрәк бәркәдн чыгарды:

— Ай арвад! Бу ушага дүзкүн тәрбийә версән!..

Әдил биринчи синифдә охуянда Сәфәр өз йоллашлары арасында һәмшә дөядәри ки, олгунун үжүмә охумасынын биринчи сабаби онун үжүмә аталык гайгысыдыр.

Сәфәр өзүңү күчәлики тәләмә вермәк үчүн о вахтлар һәр күни Әдилни янына чагырыб онун әлифба китабыны әлиһә алар өз кечдийи дәрсләрдән она суаллар верәрди.

Вай онда ки, фәгир ушағын дили долаша, бир сөзү дүзкүн демәйәт! Бу заман Сәфәр, мүәллимләрин далынча бәрк дөйинәрдә өз Әдилә дөядәр:

— Огулум, Әдил! Санин кәләчәйин габаг-дадыр. Мүәллимләрә чох архайын олма. Нә суалын вар, кәл мәнә вер, чавабын нәгд овчуна сайым. Китабы чох сөс. Керүрсән, бах, бизим диванын ичарисиндә, шифанерин башында, чарпайынын алтында китаб элиндән ер йохдур. Мән лап бәлкәдән китаб ашигийәм. Сән дә китаб-бәлөгдә мәнә охша.

Әдил ат, гоюн, гуш һагында суаллар верәндә Сәфәр чох һөвәслә бу суаллар чаваб верәр, ушагы бир аз сыхышдырар, гызарлар, сонра да ахыра билдийи еканә иякыны, «Тыг-тыг ханым» нағылыны данышарды.

Әдил биринчидән икинчидә, сонра үчүнчүдә, дөрдүнчүдә кәндикә артыг атысын чаваблар, ону гәнаэтләндирмәмәйә башлады. Хүсусән Сәфәрин «Тыг-тыг ханым» Әдилди лап зара кәтирминди.

О, бир күн атысынны кәфинин көк вахтында деди:

— Ата, нечә илдер, һәлә бир дәнә «Тыг-тыг ханым» нағылыны тутуб дурмусан. Мәкәр ба шга һеч бир нағыл, шеир билмирсән?

Сәфәр огулуну бу сөзләриндән пәртләшәрәк өзү өзүнә «Июхса мәним билйимми йохлайыр. Ерунда, онун буна күчү чатмас» дөйә фикрә кетди. Бирдән чидди вәзйәт алараг ачыгы чаваб верди:

— Бөйү, баша чат, сәнә о гәдәр шеир охум, нағыл данышым ки, башыны янына бир күвәч дә гойсан һеч ора да сыхытмасын.

Истриаһәт күнләриндән биринди. Сәфәр кәфис-кәфис отаглары кәзир өз фикрләшәрдир; дүнәр райкомда ону оки вар данламышдылар ки, нә үчүн китаб охумурсән, нә үчүн өз үзәриндә ишләмирсән?

Сәфәр төз басмыш китаблара бахыб тәүчүблә өз-өзүндән сорашуу: «Ахы онун китаб охумадыгыны ким хәбәр вериб? Онун нечә вахтдыр күндәлик гәзәтләрә бәлә бахмадыгыны һарадан билирләр?»

— Бирдән онун ядына огулу Әдил дүшдү. «Бәлкә ушаг атысынны суаллара ялышы чаваб верди-йини кәлиб мөтәббәлә данышыр...»

О, сәфәр сөмәйилән сонра, чырпылаб салынышы йорган-дөшәйә тәздән узанды, сабаһ трестдә кәнирләчәк ичләс ядына дүшдү. Дәрһәл өзүңү һәмни ичләсын сәдрә лисс әтди. Сәфәр бүтүн ичләсларда сәдрә олмагы севирди. Сәдр олмагын ахшы чәһмәт орасында иди ки, чыкыш этмәк үчүн зәһмәт көкиб һазырлашмаг лазым кәлирди. Һәрдәнбир ерли-ерсиз репликаларла чан гуртармаг олурду. Сәфәр сәдр. столу далында отурдугдә ичләсдакылары нәзәрәдн кечирәр, һәмшә гәлбидән өз-өзүнә дөйәрди: «Ана көрәк бәлә огул догусн. Бах инди бу чаматын һамысынны ичтары мәнәдир. Дурун дөсәм дурачаг, отурун дөсәм отурачаглар.»

Гәрәз... Сәфәр бу чүр дүшүнчәләрдән сонра сәг яны үстә чевириб хумарлан мага башлады. Әлз бу заман Әдил яваш-яваш гапыны аралайыб башыны ичәри узатды. Сәфәр кәзәрини ачды, Әдил көрән кими тәздән бәрк-бәрк юмду. Әдил атысынны ояг олдуғуну көрүб сорашуу:

— Ата, багышла, һәлә ятмасын ки?
Сәфәр эвәләк чаваб вермәк истәмәйиб яландан хорудламаг истәди. Сонра Әдилни ону кәзәри ачыг көрдүюү ядына саларак хейли мейасиз чаваб верди:

— Иох, тәзәчә көзүмә юху кедир.
Әдил атысынны мулайым чаваб верди-йини көрүнчә ичәри кириб сорашуу:

— Ата, сырага күн китабханадан көтүрдүюү Вагифин «Дурналар» алды китабыны анам мәнән алды, охуянда сонра яндыдан чыкыб һара исә гоюг, дейир бәлкә сонин китабларына гарышыб.

Сәфәр китаб сөзүңү эшидән кими ган бейниһә вурду, сол яны үстә чевириләрәк гәзәблә чаваб верди:

— Керүрсән ки, ширин юхладым? Мәкәр чәғрағи мүәллиминиз сизә өврәтмәк ки, адамы ояндан, о бүтүн өмрү бою нәбәтат һиссийәтиндән мәйрум олур, ахыра да...

О бу сөзләри дөйәрәк бир аз даһнды, мәтәббә гуртармаг үчүн сөз тапмайыб сүсдү.

Китабдан сәһбәт дәүдәндә атысынны гәзәбләһәмсинә әтәт әләмиш Әдил бир сөз демәдән ян отага кәчди.

Әдил отагдан чыккан кими Сәфәр архасы үстә чевириб дәрин фикрә кетди. Бирдән Вагифин «Дурналар» китабы сөзү онун ядына дүшдү, галхыб ериндә отурду вә һирсә чағарды:

— Әдил! Тез кәл бура...
Әдил һөвләк ичәри кирди. Сәфәр дигәтлә огулуну көзүңүн ичинә бахыб деди:

— Мән чох ариф адамам. (Сән бир текә боюяла мәнә чашдырмаг истәйирсән, мән иктаһан эләйирсән? Кет әвәл китабнын адыны дүрүст өйрән, сонра даныш... Буна бах, көр кими чашдырар. Ваһидин нә билдим нәйи... Бу адыда китаб һәлә нә дүнякә кәлиб, нә дә кәләчәк. Ваһидин гәзәлләрини дөйирсәнсә, о айры сәсәлә... О китаб һеч мәнә лазым дөйил, чүни орадык гәзәлләри башдан-аяга эзбәр биләрәм. Амма даһа дурналардан данышугу мәнә кәләк кәлмә...

Әдил атысынны сүсдүғуну көрән кими чарпайы яхын кәлди, әлиндәки китабы она узатды деди:

— Мән бу китабы дөйирәм, Ваһиди йох анам тапды верди.

Сәфәр китабы алыб «Этинәсызлыгга о ян-бу янына бахды, сонра чилдә ири хәтлә язылышы «Вагиф» вә «Дурналар» сөзүңү, охуду, саг әли әли башыны тумарлаяраг, чаваб верди:

— һә... Сән Вагифи дөйирсән? Белә дө лә... Вагиф мәним көһнә достумдур. Кечән ил онунла бир күнелдә Москвакә кетмиш.

Әдил бәркәдн күлдү.
Бөйүк эзәрбайчан шаири Вагиф чокдан өлүб кетди.

Сәфәрин ранки гызарды, гашлары дүйүлдәди, бәрк пәрт олдуғуну бирүзә вермәк үчүн, сонун күлдү вә сонра бирдән енә чыгырмага башлады.

— Кет, мәним баһымдан ол, юху-юхулу нә чаваб вердиримин өзүм дә билмирәм...

Әдил нечә вахт иди ки, атысынни она олан бу бодрәфтарынн эсл сәсәбини аналмага башламышды. О, гәт этмишди ки, мүнәсиб бир вахт тапан кими өз ишкәһәтин атысина билдирсин вә она олар рәфтарыны дөйишмиш атысидан ханшис этсин.

О, дурдуғу ердә атысынни бир нечә дөфә башдан ачыга сүздү, сонра чарпайы яхын кәлиб бөйүкларә мөхүс чиддийәтлә деди:

— Ата, ахы мән әләчәям. Мүәллимләр мәним хатирини чох истәйирләр. Бу яхынларда мәним пионер дөстәсис йыгылчандә дөстә рәһбәри тәрфияләйиб деди ки, мән һамы дәрслорини өвә өйрәнимәр, һәм дә чохлу нағыл, һекәйә, шеир биләрәм. Мән истәйирәм сән дә һәрәднбир мәним дәрслоринә бахасан, өйрәндини һекәйә, шеирләрә гулаг асасан, сән дә анам кими севинәсән, амма сонин мәнә һәмшә ачыгың тутур, мән һәһанә илә мәнә өзүндән узаглашырарсан.

Әдилни бу нағыл тәһәси Сәфәрин ирүнә ох кими батды, чәхәләтдән бүтүн бәдәни титрәмәй башлады, утандыгындан үзүңү яна чевирди. Узаныб йоргансы башына чәкди нә өз авамлыгы, һаданлыгы һагында дәрин фикрә кетди.



М. Ф. ДУХОВИЧ АДМИ
Автоматическое Репродуцирование
1924



Баш тутмайн фитнескарлыг.